

Finansklagenemnda Person

Avgjørelse FinKN 2025-857

29.8.2025

If Skadeforsikring NUF

Ulykke

Klatring – fall – autobelay – manglende sikring – avkortning – grovt uaktsomt – fal. § 13-9.

Forsikrede var utsatt for en klatreulykke. Forsikrede hadde glemt å koble klatreselen til sikringen (autobelay), og falt derfor i bakken fra mellom syv og ni meters høyde da han skulle slippe seg ned fra veggen. Begge forsikredes bein ble knust ved landingen. Foretaket utbetalte erstatning under ulykkesforsikringen, men avkortet erstatningen med 25 % med henvisning til at forsikrede grovt uaktsomt hadde fremkalt forsikringstilfellet. Saken reiste spørsmål om foretaket kunne avkorte erstatningen. Nemnda viste til avgjørelse 2025-535, som gjaldt et liknende tilfelle, og konkluderte med at forsikredes opptreden var grov uaktsom. Nemnda ga foretaket medhold

Saksfremstilling

Forsikrede ble utsatt for en klatreulykke.

I telefonnotat 9.11.23 fremgår:

[...] Han klatret med automatsikring (autobelay) samtidig som han klatret med tau. Han klatrer oppover med klatring i tau. Han tror han er sikret i autobelay, og kaster seg utfor klatreveggen ca 7-9 meter ned. I det han hopper går det opp for han at han ikke er sikret, og han tenker på hvordan han skal lande best mulig. Han lander og knuser begge beina i bakken

I e-post av 18.11.23 opplyste forsikrede at han hadde klatret i noen år.

Forsikrede vedla korrespondanse med klatresenteret, hvor han blant annet skrev:

Jeg skulle ta meg en siste klatretur i sort løype (den på høyre side av hvit) å knyttet på meg en 3 m taulengde for å øve på/simulere LED klatring i autobelay. Det som må ha skjedd er at jeg har glemt å koble meg til autobelay. Det ble ikke oppdaget før jeg var i luften på vei ned.

[...]

Jeg tror det kunne vært unngått om løypen ikke hadde startet mellom de to stoppskiltene som er koblet til autobelay 2 og 3 [...] f.eks hadde jeg valgt hvit rute så ville det nesten vært umulig å starte klatringen uten å måtte koble vekk stoppskiltet til autobelay nr2. [...]

En annen risikofaktor er følelsen av falsk sikring ved å simulere led klatring, har gjort dette flere ganger tidligere, men tror fremdeles dette kan ha vært medvirkende.

Det var også inntatt et bilde av hvor forsikrede begynte klatringen. På bildet er det tre store trekantede varselssymboler, hvor autobelayen er festet. Det er en pil mellom to av disse, hvor forsikrede skal ha startet klatringen. Det var også inntatt et bilde av hvordan forsikrede mente sikringen burde være, og da med firkantede varselssymboler, slik at man ikke kunne gå mellom dem.

Foretaket varslet 18.12.23 avkortning med 25 %, under henvisning til at forsikrede hadde fremkalt forsikringstilfellet med grov uaktsomhet.

I forsikredes e-post til et klatreforbund av 1.2.24, fremgår forslag til forbedringer, og også at forsikrede:

[...] har alltid hver svært bevisst når det kommer til sikkerhet. Dessverre utgjorde ikke dette noen forskjell, forglemmelser skjer og vil skje, menneskelig svikt skjer, la oss gjøre det vi kan for å forhindre at dem kan oppstå.

Klatreforbundet svarte 3.2.24, og det fremgår da blant annet at det tidligere gradvis var en nedgang i ulykker i klatrehaller, men:

Så kom autobelayene inn, og nå kjennes det som alt har raknet igjen. Nå er vi kommet dit at autobelayer er blitt vanlige på alle større klatreanlegg, og skadetallene har eksplodert. En sikringsform som framsto som helt trygg, har vist seg å være alt annet enn det - og hovedårsaken ligger nettopp i det som skjedde med deg. Det tok litt tid før vi skjønnte alvoret i dette, for i utgangspunktet er det litt uforståelig at dette skal skje så ofte. Jeg har strevd mye med å forstå den mentale mekanismen og blant annet snakket med forskere i psykologi og nevropsykologi om det, i håp om å se muligheter for løsninger. Men vi må bare innse at det skjer med «alle», også med klatrere som har erfaring fra et helt liv, og uten at vi kan se noen klar sammenheng med omstendighetene rundt ulykkene.

Du kan være trygg for at både jeg og sikkerhetskomiteen vår tar dette svært alvorlig. Egentlig er jeg litt opprørt over tilstanden, og dette kan ikke fortsette. [...]

Forbundet viste så til arbeid som forbundet hadde gjort, inkl. nye retningslinjer. Han nevnte at han ønsket å forsøke å forskriftsfeste retningslinjene, siden disse ikke var bindende.

Forsikrede opplyste også 31.7.24 at han som følge av fallet fikk skader i føttene og i en skulder som måtte opereres.

Forsikrede har opplyst at han hadde tatt brattkort-kurs, og ble opplært i "at autobelay-kltring var den sikreste formen, noe som viste seg å være feil. Det var ingen bevisstgjøring om autobelayulykker, og systemet var ikke satt opp for å forhindre feil som min [...]". Forsikrede fremhevet også de nye retningslinjene, som kom etter ulykken. Der fremgår bl.a.:

Norges klatreforbunds anbefalte retningslinjer er at alle klatreanlegg som tilbyr kltring på autobelay organiserer tilbudet på følgende måte:

- Alle linjer for autobelaykltring har store sperreseil med informasjon om å huske å feste seg inn og kameratsjekk. Seilene er rektangulære med minimumshøyde 150 cm og minimumsbredde lik avstanden mellom boltelinjene. Seilene er så store at to naboseil står skulder til skulder.

- Alle startklatretak er fullstendig skjult bak sperreseilene slik at det er umulig å klatre i veggen når sperreseilet er oppe. Det er heller ingen klatretak tilgjengelige på naboruter, jfr. første kulepunkt. Det må gjøres umulig å klatre på rutene ved oppslått sperreseil selv om klatrer aktivt skulle prøve å gjøre det.

[...]

Begrunnelse for anbefalingen:

Ulykkeshistorikk:

[...] En åpenbar forskjell mellom kltring på autobelay og kltring med tau er at kameratsjekken, som er grundig innarbeidet i taukltring, ikke er like innlysende eller logisk ved kltring på autobelay. En skal da tross alt bare feste seg inn i en karabiner, og hvem som helst kan jo klare noe så enkelt. Men ulykkesstatistikken viser at nettopp denne enkle prosedyren glemmes overraskende ofte, med bakkefall og påfølgende skader som resultat

[...]

I skrivende stund er det registrert 135 hendelser med autobelay på www.ulykkesdatabasen.no. inkludert hele 83 hendelser av frisoering hvor klatrer har glemt å feste seg inn.

[...]

Dersom vi hver gang en ulykke skjer, legger skylden for ulykken på den enkelte klatrer som har gjort en feil, hvordan kan vi da bygge en sunn sikkerhetskultur? Med en slik tilnærming til problematikken fraskriver vi oss ansvaret for å finne gode og kollektive løsninger for å eliminere risiko, og kommer ikke videre i sikkerhetsarbeidet. Ingen klatrere kommer til klatresenteret med en målsetning om å falle ned og skade seg selv. Dersom vi aksepterer dette utgangspunktet er vi nødt til å behandle personlige feil som blir gjort i klatreveggen som symptomer på et dypere problem og handle deretter. Den totale mengden personlige feil tilsier at vi står ovenfor en systemsvikt.

[...]

Hvorfor glemmer klatrere å klippe seg inn?

[...]

Det er lett å tenke at glemt innfesting skyldes slurv. Mønsteret i ulykkene tyder imidlertid på at det er ikke klatrere som slurver, men hjernen som er utsatt for kognitive bias, eller gjør systematiske feil. Klatrere som har opplevd å klatre usikret forteller at de har vært 100% sikre på at de har festet seg inn og sjekket seg selv. Alvorlige autobelay-ulykker skjer uavhengig av erfaringsnivå, og skjer der med også moderat til erfarne klatrere. [...]

Forsikrede har også fremlagt link til en artikkel "Autobelay - Hva er årsaken til at klatrere glemmer å feste seg inn?" hvor det er vist til at det oftere er personer med moderat til mye erfaring som har glemt å sikre seg. Det er argumentert for at en mulig årsaksforklaring ligger i hjernens energikonserverende funksjon:

[...] Oversatt til autobelay vil den første gangen være til dels skremmende, kroppen blir aktivert, vi tar inn alle lyder fra trommelen, det kjennes utrygt å ikke ha en sikrer du kan kommunisere med, man dobbeltsjekker kanskje til og med underveis at karabineren ikke har løsnet. De neste 3-4 gangene går det kanskje litt lettere, men etter hvert som dette er blitt en del av treningsrutinen er det knapt noe en reflekterer over. Det har gått fra å være krevende tankeprosesser i System 2 som Kahneman og Tversky kaller det i sin populærvitenskapelige bok Tenke, fort og langsomt, til det automatiske i System 1. Det er knapt noe en bruker energi på. [...]

Hvordan kan vi bruke denne kunnskapen til å forebygge at noen glemmer å hekte seg inn? Ved å innføre prosedyrer, kameratsjekk og sjekklister – som er det motsatte av heuristikker; ved å endre betingelsene og tilføre noe nytt, som ved jevnlig utbytting av skilting, bytte ut hvilken hånd du kobler deg inn med, og ved å informere bevisst om ulykkestyper og holde dette fremme i bevisstheten hos klatrere.

Foretaket har oppsummert definisjonene av enkelte sentrale begreper slik:

Autobelay-klating er en type klating hvor det brukes et automatisk selvsikringssystem. Dette systemet gjør det mulig å klatre uten en sikringspartner. Autobelay-enheten er festet til toppen av klatreveggen og har en vaier som trekkes inn mens du klatrer oppover. Hvis man faller eller ønsker å komme ned, slipper autobelay-enheten klatreren kontrollert ned.

Ledklating er en type klating hvor klatreren fester tauet til sikringspunkter underveis opp klatreveggen, i motsetning til topptauklating hvor tauet allerede er festet på toppen.

Simulere ledklating innebærer å trene på teknikkene og ferdighetene som kreves for ledklating, men i et kontrollert miljø. Med autobelay kan det øves på bevegelsene og utholdenheten som kreves.

Brattkort -som forsikrede har - er et nasjonalt ferdighetsbevis for innendørs klating i Norge. Det skal sikre nødvendige ferdigheter og kunnskaper til å sikre andre klatrere trygt, både når de klatrer på led og på topptau. Kurset dekker grunnleggende sikringsteknikker, kameratsjekk, og hvordan man håndterer utstyr på en sikker måte. Ferdighetsprøven innebærer å demonstrere at du kan sikre en annen klatrer på en trygg og korrekt måte

Forsikrede har i det vesentlige anført at det ikke er grunnlag for avkortning, idet han ikke har opptrådt grovt uaktsomt.

Forsikrede hadde ingen mulighet til å vite om farene ved bruk av autobelay, fordi opplæringen han fikk var mangelfull. Studier understreker at mange autobelay-ulykker skyldes manglende sikkerhetstiltak og ikke individuell feil. På ulykkestidspunktet var forsikrede i en intens fysisk og

mental flytstilstand ("flow"), som er veldokumentert innen psykologi (jf. Mihaly Csikszentmihalyis forskning). Da automatiseres rutiner, og opplæringens fremstilling av autobelay som «absolutt sikkert» – uten advarsler eller krav om sperreseil og kameratsjekk – fjernet risikoen fra forsikredes bevissthet, et fenomen NKF bekrefter.

Selv erfarne klatrere feiler uten fysiske påminnelser – dette er kognitiv svikt, ikke uaktsomhet. Forsikredes feil var et øyeblikks forglemmelse i startfasen, muliggjort av et system uten dagens tiltak. Foretakets krav om «skjerpet aktsomhet» er vitenskapelig ugyldig. Kognitiv forskning (The Oxford Handbook of Cognitive Psychology) viser at intense aktiviteter overstyrer årvåkenhet uten eksterne signaler. Her manglet sperreseil, kun utilstrekkelige «stoppskilt». Fal. § 13-9 krever kjente risikoer, ikke overmenneskelig innsikt i systemsvikt fagmiljøet først erkjente senere.

Forsikrede simulerte ledklatring, og det var et tau foran han som skapte en opplevelse av å være sikret. Dette er en kjent kognitiv effekt ved rutinehandlinger og har blitt beskrevet i forskningsartikler som analyserer menneskelig feil i komplekse systemer. Med de nye retningslinjene ville ulykken fysisk vært umulig å gjenta. At retningslinjene måtte endres i ettertid, viser tydelig at risikoen var systematisk og ikke et resultat av individuell uforsiktighet. Avgjørelsene vist til av foretaket, er ikke sammenlignbare.

Forsikringsforetaket har i det vesentlige anført at forsikrede har opptrådd grovt uaktsomt, og at det er grunnlag for avkortning, jf. fal. § 13-9. For at en handling eller unnlattelse skal anses som grovt uaktsomt, må det etter rettspraksis foreligge et «markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte» jf. Høyesteretts dom inntatt i Rt-1989-1318. Foretaket har bevisbyrden, men det er tilstrekkelig med alminnelig sannsynlighetsovervekt, jf. HR-2016-2579-A. I rettspraksis legges det særlig vekt på om skaderisikoen er synbar og betydelig samt om det foreligger handlingsalternativer. Manglende bruk av sikringstiltak for å forhindre en kjent og synbar risiko for skade, vil etter praksis typisk bli ansett som grovt uaktsomt. Dette fordi slike sikringstiltak krever særlig oppmerksomhet både individuelt og fra allmennpreventive hensyn, sml. Rt-2005-887, AKN-2492, AKN-2399, AKN-2017, FinKN-2014-457, FinKN-2015-485, FinKN-2022-649, FinKN-2022-945, FinKN-2023-881. Avkortningsprosenten lå i nemndssakene gjennomgående i nivået fra 20 til 50 %.

Sikringstiltak ifm. den aktuelle klatring fremstår som åpenbar og helt essensiell nettopp for å forhindre den skade som inntraff. Risikoen var dermed kjent, synbar og skaderisikoen høy. Det forelå opplagte handlingsalternativ i form av å forsikre seg om at de tilgjengelige sikkerhetsforanstaltninger og rutiner ble fulgt. Det var også montert «stoppskilt» foran banene som en klar påminnelse til utøveren. I tillegg klatret forsikrede 7-9 meter opp uten å ha oppdaget at autobelay ikke var tilkoblet før han «var i luften» etter å ha sluppet seg ned. Den automatiske sikringen er festet foran i klatreselen og går opp foran klatreren. Det er derfor svært synlig at man ikke har sikringen på. Det foreligger således ikke «et øyeblikks uoppmerksomhet». Forsikrede hadde også gjennomgått kurs hvor sikkerhet er en sentral del av opplæringen. At forsikrede var alene i hallen og skulle øve på/simulere LED klatring i autobelay måtte innebære et enda større fokus på rent faktisk å forsikre seg om at sikkerheten var ivaretatt ved å sjekke at han var koblet til autobelay før klatringen startet. I aktsomhetsvurderingen kan det ikke legges vekt på at det senere er foreslått å sette opp «sperreseil» istedenfor stoppskilt. Og det er heller ikke formildende at forsikrede glemte å koble seg på sikringen. Vurderingen er basert på en mer objektivisert norm ut fra hva som er vanlig, forsvarlig handlemåte. Av samme grunn er det heller ikke «formildende» at tilsvarende uoppmerksomhet/ulykker har skjedd med andre klatrere.

Finansklagenemnda Persons begrunnelse

Spørsmålet er om forsikrede grovt uaktsomt har fremkalt forsikringstilfellet, jf. fal. § 13-9.

Etter fal. § 13-9 kan foretakets ansvar settes ned eller falle bort dersom den forsikrede ved annen forsikring enn livsforsikring «grovt uaktsomt [har] fremkalt forsikringstilfellet eller økt skadens omfang». Det samme gjelder dersom den forsikrede grovt uaktsomt har fremkalt forsikringstilfellet gjennom overtredelse av en sikkerhetsforskrift. Ved avgjørelsen skal det etter tredje punktum legges vekt på «skyldgraden, skadeforløpet, om forsikrede var i selvforskyldt rus, hvilken virkning nedsettelse eller bortfall av selskapets ansvar vil få for den som har krav på forsikringen eller for andre personer som er økonomisk avhengige av ham eller henne og forholdene ellers.»

For at en handling eller unnlatelse skal anses som grovt uaktsom, må det etter rettspraksis foreligge et "markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Det må dreie seg om en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende altså er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet", jf. Rt-1989-1318.

Foretaket har bevisbyrden. Foretaket må sannsynliggjøre at vilkårene for avkortning er oppfylt, og det er i utgangspunktet tilstrekkelig med alminnelig sannsynlighetsovervekt, jf. HR-2016-2579-A (se særlig avsnitt 33).

I bevisvurderingen tillegger nemnda tidsnære bevis størst vekt.

Slik saken er opplyst legger nemnda til grunn at forsikrede hadde glemt å koble klatreselen til sikringen (autobelay), og falt derfor i bakken fra mellom syv og ni meters høyde da han skulle slippe seg ned fra veggen.

I avgjørelse 2025-535, vurderte nemnda et lignende tilfelle. I den saken ble den forsikrede alvorlig skadet etter at han slapp seg ned fra ca. 10 meters høyde i en klatrevegg. Han hadde glemt å koble klatreselen til sikringen (autobelay), og falt derfor rett i bakken. Nemnda skrev følgende:

På bakgrunn av den høye skaderisikoen ved klatring i slike høyder, finner nemnda det i utgangspunktet klart at det må anses som et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte å ikke forsikre seg om at man er sikret før og underveis i klatringen.

Forsikrede har særlig fremhevet at det skjedde en forglemmelse, som statistisk sett ofte skjer, og at denne ble muliggjort på grunn av klatreparkens brudd på retningslinjer som skulle sikre trygghet. Manglende tiltak for å sikre at klatrere husker å bruke tilgjengelige sikringsanordninger, vil etter nemndas syn kunne ha betydning i uaktsomhetsvurderingen. I dette tilfellet finner likevel nemnda at risikoen for stor skade fremstår såpass høy når det er tale om denne typen klatring, at det må stilles strenge krav til at den enkelte selv undersøker at man er sikret. Manglende tilstrekkelige mekanismer fra klatreparkens side om å minne om dette, kan ikke fritta forsikrede fra disse kravene.

Slik saken er opplyst legger nemnda til grunn at forsikrede burde ha festet seg før starten på den aktuelle klatrerunden, og at han også hadde mulighet til å oppdage den manglende festingen underveis, før han valgte å slippe seg ned.

Etter en konkret vurdering finner nemnda at den aktuelle skaden skyldes et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte, og at det følgelig i utgangspunktet foreligger grunnlag for avkortning, jf. fal. § 13-9 første setning.

Avgjørelsen har store likhetstrekk med foreliggende sak. Også i aktuelle sak finner nemnda at skaden skyldes et markert avvik fra forsvarlig handlemåte. Forsikredes opplysninger om at han på ulykkestidspunktet var i en intens fysisk og mental flytstilstand ("flow"), endrer ikke dette. Slik saken er fremstilt har foretaket etter dette sannsynliggjort at forsikrede grovt uaktsomt har fremkalt forsikringstilfellet, jf. fal. § 13-9.

Avgjørelsen er enstemmig.

Finansklagenemnda Persons konklusjon

Foretaket gis medhold.

Ved behandlingen deltok Kaja de Vibe Malling (leder), Barbro Paulen (bransjerepresentant) og Borgar Sandvik (forbrukerrepresentant).